

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΑΛΩΝΑΚΙ...

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΡΕΪ ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ [1]

● Του Σάββα Παύλου-Φιλολόγου

Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

*καθώς τα χέρια πάνω στα πλήκτρα
πήγαιναν από το χόμα ως τις ψηλότερες νότες*

Αρσένι Ταρκόφσκι[2]

Έρχεται μεσημέρι του Ιβάν, να κάψει όλους τους ίσκιους

Δ. Κοσμόπουλος, *Ανάστασις του Ανδρέα Ταρκόφσκι*, σ. 29

Πολύ με συγκινεί μια λεπτομέρεια από τα βιογραφικά του Αντρέι Ταρκόφσκι. Ο πατέρας του σκηνοθέτη, ο Αρσένι Ταρκόφσκι, γνωστός και καταξιωμένος ποιητής στην πατρίδα του, είχε μεταφράσει στα ρωσικά ολόκληρο τον *Ύμνο εις την Ελευθερία* του Διονύσιου Σολωμού. Η μετάφραση του Ύμνου συμπεριλήφθηκε μαζί με άλλες μεταφράσεις από το σολωμικό έργο, που έγιναν από άλλους μεταφραστές, σε έναν τόμο 184 σελίδων που κυκλοφόρησε στη Μόσχα το 1964, με τίτλο: Διονύσιος Σολωμός, Τα τραγούδια της Ελευθερίας[3]. Δεν γνωρίζω από το υπόλοιπο έργο του Διονυσίου Σολωμού τι μελέτησε ο Αρσένι Ταρκόφσκι για να προσεγγίσει, να κατανοήσει και να

μεταφράσει τον *Ύμνο εις την Ελευθερία*. Δεν γνωρίζω τι μετέδωσε στον Αντρέι από όλη αυτή την επαφή, γνώση και προσπάθεια, με ποιους υπόγειους ή εμφανείς δρόμους μετακένωσε τη σολωμική σπιθαμή στην επικοινωνία με τον γιο του.

Πάντως ο Αντρέι Ταρκόφσκι αγαπούσε πολύ τον πατέρα του και την ποιητική του κατάθεση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε τρεις ταινίες του (*Στάλκερ*, *Καθρέφτης*, *Νοσταλγία*) ακούγονται στίχοι από ποιήματα του Αρσένι Ταρκόφσκι. Παρακολουθούσε την πορεία και την εξέλιξη του έργου του πατέρα του, γνώριζε, λοιπόν, και τη μετάφραση του *Ύμνου εις την Ελευθερία* και τη θεματογραφία του ποιήματος.

Μας χρειάζεται ο Σολωμός για να κατανοήσου-

με τον Αντρέι Ταρκόφσκι; Τι κοινό έχει ο σκηνοθέτης του *Αντρέι Ρουμπλιώφ* και του *Στάλκερ* με το πολιορκημένο Μεσολόγγι; Με το ένδοξο αλωνάκι, το πολιορκημένο από στερία και θάλασσα; Δεν μπορώ να προσδιορίσω, δεν γνωρίζω αν μέσα από άδηλους δρόμους, που δύσκολα ανιχνεύονται, σημειώθηκαν επιδράσεις και συνομιλίες, γνωρίζω όμως ότι ο Δημήτρης Κοσμόπουλος στην ποιητική του κατάθεση *Ανάστασις του Ανδρέα Ταρκόφσκι*, μέσα από υπόγειες και μυστικές ανιχνεύσεις εντόπισε συνάψεις και συμπορεύσεις:

*«Ο τόπος του είναι Κυριακή ξημέρωμα,
φυτρώνει από την άβυσσο κι από την μαύρη πίσσα,
με τα ξερά της δόξας τα χορτάρια προσανάμματα.
Κατάμαυροι οι Εσπερινοί, μ' ανασασμού κεράκι,
κι είναι χρυσό το δάκρυ του με γεύση της θαλάσσης,
ριγίσανε με τρόπο Ανοίξεως οι καπνισμένες πλάκες
κατά τα μέρη Διονυσίου Ιερομονάχου Σολωμού».*

Ο Κοσμόπουλος στην ποιητική του συλλογή, με ποιήματα θραύσματα για τον Ταρκόφσκι μα και με μια εσωτερική συνοχή που παρακολουθούν την τραγική πορεία του μεγάλου σκηνοθέτη, ανασυνθέτει τις τελευταίες του μέρες, όταν ο Αντρέι Ταρκόφσκι δεν είναι παρά ένα πολιορκημένο Μεσολόγγι, πολιορκημένο από στερία και θάλασσα, όταν πολλά τον πλησιάζουν «με πολλή ποδοβολή». Μακριά

Διονύσιος Σολωμός

από την πατρίδα του, μακριά από τα πρόσωπα που αγαπούσε, -η απουσία του γιου του έντονα οδυνηρή-, με την αρρώστια να τον πολιορκεί ύπουλα, με τους γραφειοκράτες της πατρίδας του να τον πολεμούν και να απαγορεύουν την προσπέλαση των αγαπημένων του προσώπων, με την εμμονή του για κινηματογραφική δημιουργία μακριά και σε σύγκρουση με την κυρίαρχη κινηματογραφική θεματογραφία και οπτική, ζώντας στη Δύση σε μια κοινωνία ακατανόητη σ' αυτόν, όπως ένας πολτός καταναλωτών -χωρίς μνήμη, ιστορία και ύπαρξη- τον πολιορκεί [σ. 13= *Κρατάνε τα κομμένα τους κεφάλια, στου σούπερ-μάρκετ τις σακκούλες*], με τα μηνύματα από την πατρίδα να μιλάν για την παρακμή της, το κορμί του χτυπημένο από την κακοήθεια του καρκίνου κι η πατρίδα του χτυπημένη από την κακοήθεια της ατομικής μόλυνσης στο Τσέρνομπιλ [σ. 28= *Έρχομαι από πεδιάδες με ποτάμια πεθαμένα πια/ σάπια από κάδμιο, μόλυβδο και χρώμιο εξασθενές/Από τα μαραμμένα δάση όπου βρέχει κίτρινη φωτιά,/ κι απάτο βασίλειο του μπετόν, από το γκριζοσίδηρο αχανές*].

Ένα πολιορκημένο Μεσολόγγι ήταν ο Ταρκόφσκι, που προσπαθούσε να κερδίσει τον αγώνα για τα ριζικά και θεμελιώδη της ανθρώπινης ύπαρξης, τα ριζικά της αξιοπρέπειας και της αλήθειας [σ. 11= *Κανένας πια Γερμάς δεν θα φτύσει την ψυχή μου*]. Ο Κοσμόπουλος, σε μια συλλογή-δέντρο και με τη ρίζα της στο κέντρο της παλιάς πληγής, συλλαμβάνει τον βαθύτερο ψυχισμό του Ταρκόφσκι την ώρα της απόλυτης δοκιμασίας, στην έσχατη ώρα.

Όταν ο Ταρκόφσκι έχοντας μάθει πια τη γλώσσα ενός πουλιού [*Το κοτούφι του Ταρκόφσκι*], με φως που τον στολίζει "*σαν ηλίου φεγγαβολή*" έχοντας "*λάμπριν όλη φλογόδη*", στου μαρτυρίου το σέλας και για ένα θάνατο γεμάτο ήλιο, επιχειρεί την Έξοδό του προς την Ελευθερία και τον Θεό. ■

Σημειώσεις

[1] Δημήτρης Κοσμόπουλος, *Ανάστασις του Ανδρέα Ταρκόφσκι*, εκδ. Ερατώ, Αθήνα 2008. Ακολούθησαν τα ποιητικά βιβλία: *Βραχύ χρονικό*, Κέδρος 2009. *Κρούσμα*, Μια ποιητική συνομιλία με τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, Κέδρος 2011

[2] Αρσένι Ταρκόφσκι, *Χρόνος Είκοσι πέντε στάσεις στο ποιητικό του έργο*, μετ. Μαξίμ Κισλιέρ - Λίνος Ιωαννίδης, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2008, σ. 35.

[3] Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Οι μεταφράσεις του «Ύμνου εις την Ελευθερία» του Σολωμού: βιβλιογραφία-πληροφορίες-σχόλια*, ανάπτυπο από τον τόμο *Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη*, Θεσσαλονίκη, 1979, σ. 140.